

литета. Што се тиче криминолошког истраживања оне могу да користе криминалној феноменологији и у веома ограниченој мери истраживању и разјашњењу злочина. У области откривања неких карактеристика настанка криминалитета потребно је изнајлажење биографских података из психолошког и социјалног домена. За успешну сарадњу између полиције и криминолога потребно је стандардизовано школовање на екземплярним случајевима. У свему овом треба имати на уму и опасност »*circulus vitiosus*«¹ која се крије у збиркама података, наиме реч је о могућности да се једно лице сврстано у збирку стално јавља као осумњичени код сваког новог кривичног дела. Студија Е. Стефана заслужује сваку пажњу независно од тога да ли ћемо се с њим увек сложити или не.

Са овом књигом ми имамо један изванредан преглед стања ствари о електронској обради података у раду кривичне полиције и она крије у себи многе могућности за даља проучавања ове проблематике.

проф. Д. В. Димитријевић

Ж. Ведел: АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО ФРАНЦИИ. Превод с француског др Ентина Л. М. Под редакцијом др Крутоголова М. А. Изда. „Прогресс“, Москва 1973, стр. 512.

1. У низу превода иностране правне литературе у Совјетском Савезу објављен је уџбеник француског управног права који је дао проф. Жорж Видел. У предговору овог превода др М. Крутоголов и проф. др А. Лунев пре свега истичу да је ово нешто скраћено издање уџбеника проф. Ведела. Међутим, оно што је од интереса јесте сама оцена коју они дају о делу. Поздрављајући појаву овог превода истичу да је теорија француског права имала утицај на развој управног права многих буржуаских држава па и на развој управног права у царској Русији. Указују исправно да се управно право и у Француској као и у другим државама појавило и развијало прво као право чији је предмет делатност државних органа полицијског карактера. Међутим, са постепеним ширењем улоге државне управе у регулисању економских, социјалних, научних и других страна живота буржуаског друштва, проширен је круг проблема које проучава управно право. Подвлаче да се у савременом управном праву у буржуаским државама појављују правна и организациона питања која се односе на државно планирање економике и управљање државним капиталистичким предузећима. Стога закључују да управно право буржуаских држава и сада проучава полицијско-регулативну делатност државне управе.

Поред тога истичу, да и поред многих субјективних особености посебних теоријских гледишта буржуаских правних теоретичара, суштина свих ових гледишта је одражена у општој тежњи да се истакне неklasни односно надklasни карактер делатности управе у буржуаској држави као и надklasна правна заштита управног судства.

Дајући оцену о универзитетској настави управног права у Француској писци предговора сматрају да се начелно мало разликује од науке управног права у другим буржуаским државама. Посебно указују да је у правној науци свих буржуаских држава тежња да се делатност државне управе прикаже као опште национална која служи општем интересу независно од класне припадности чланова друштва. С тога подвлаче да је то карактеристично и за управно право Француске.

Међутим, подвлаче такође да има науке која је више либерална односно прогресивна а постоји и наука која је конзервативна и чак револуционарна. Напредна наука подржава демократске тенденције развоја бур-

жуаске државе а друга се активно бори против демократских институција и демократских тенденција. Овде писци предговора указују да међу теоретичарима управног права Француске постоји велики број представника буржуаско-либералних концепција али да и они улози и карактеру делатности управе одричу њихову класну природу. Критикујући недостатке организације управног апарата ови француски теоретичари, како истичу писци предговора, фактички се залажу за усавршавање класно експлоататорске буржуаске државе, права и државне управе (стр. 7—8). У предговору се истиче да проф. Ж. Ведел припада класичној „либералној” школи права и да с тога његова гледишта у овом делу потичу од апстрактних „надкласних” позиција, „опште воље”, „свеопштих интереса” и тсл. С друге стране подвлаче да су све већа улога француске буржуаске државе, посебно у периоду V Републике и све јача борба радника на челу са француском комунистичком партијом, утицала на писца проф. Ж. Ведела да се повремено одвоји од академских апстракција класичног управног права и приступи примени социолошке анализе сложених појава у стварности француске управе (стр. 8). Писци предговора истичу да управни апарат савремене француске државе као и управно судство чине део политичке надградње над капиталистичком економском базом и да су као такви позвани да бране ту базу и интерес класе у чијим се рукама налази капиталистичка економија (стр. 8). Даље истичу да је буржуаски државни механизам, укључујући ту управу и управно судство, оруђе класне владавине, политички инструмент за ублажавање класно-антагонистичких противречности. Тај механизам не може бити ванкласни или надкласни.

2. После ове опште оцене писци предговора дају и посебне оцене о појединим гледиштима проф. Ж. Ведела. Истичу да проф. Ведел на првом месту указује да јавна власт, посебно извршна, има карактер делатности која се врши у општем интересу. С обзиром да извршна власт за извршење закона може применити и оружану силу, писци предговора истичу, да је прва особеност извршне власти по проф. Веделу право извршне власти на примену организоване принуде за извршење закона.

Друга особеност извршне власти у француском праву, по писцима предговора, је у издавајућу извршне власти од јурисдикције судова опште надлежности јер судску контролу рада извршне власти односно управе врше посебни управни судови. Стога истичу да управа у ствари на тај начин сама суди о делатности својих службеника и о законитости аката која се службеници управе доносе (стр. 10). Указујући да Државни савет Француске врши не само судску функцију већ да има и саветодавну улогу и да даје своја мишљења о пројектима законодавних аката писци предговора закључују да је Државни савет један од најважнијих органа за заштиту и јачање буржуаског друштва и буржуаске законитости. Посебно указује да механизам управног судства образује један од важнијих делова савременог извршног апарата Француске и служи учвршћењу те власти (стр. 14). И поред ове своје оцене писци предговора истичу да проф. Ведел сматра да посебно управно судство Француске представља демократизам у француској управи и пружа одребену гаранцију против незаконитости и произвољности управе (стр. 14). Посебно истичу да је проф. Ведел посветио пажњу одговорности управе за штету коју проузрокују службеници само закључују да су ова излагања проф. Ведела у овој материји веома интересантна али веома далеко од реалности савремене Француске јер указују да је наличје делатности управе у Француској у произвољности и насиљу од стране полиције, суда и управе (стр. 15).

Указујући на значајну и одлучујућу улогу Председника Републике у V Републици писци предговора истичу такође и улогу Парламента. Подвлаче да се у односима Парламента и владе у Француској постојано јавља тенденција сужавања надлежности Парламента, слабење његове улоге и преносење законских овлашћења Парламента у корист владе (стр. 18).

Истичу да је притисак владе на Парламент тесно везан класном борбом у епоси империјализма и да је нашла свој одраз у широко рас-

прострањеном гзв. делегираном законодавству. Суштина тога се састоји у томе што Парламент предаје односно делегира Влади право доношења закона, остављајући себи само надлежност утврђивања одређених општих правила и општу накнадну контролу (18).

Посебно истичу да Државни апарат у Француској штити позиције буржуазије и пре свега неприкосновеност приватне својине и експлоатације и има монопол унутрашње и спољне политике Француске.

Писци предговора на крају истичу да је уџбеник управног права проф. Ведела дао анализу многобројних правних аката у француском праву, који регулишу различите делатности државних органа и управних судова. Поред тога указују да је писац приказао управни механизам савремене Француске. С тога истичу да то све може помоћи критичком проучавању буржуваског француског друштва које има многобројне своје историјске особености стечене у процесу буржуваске револуције и класне борбе између буржуазије с једне и радника односно пролетаријата с друге стране. У тој борби буржуазија се ослањала и ослања на државни апарат управо на одлучујући део тога апарата односно на управни апарат који је проф. Ведел у довољној мери јасно изложио.

3. Нема никакве сумње да француско управно право штити буржуваско право и права грађана које то право даје грађанима, као што и у социјалистичким државама управно право штити социјалистичко право и права грађана која штити то право. Од обима права грађана и заштите тих права и зависи колико и једно и друго право, и капиталистичко и социјалистичко, штити права грађана, па према томе, колико је више сагласно напредним демократским тенденцијама развоја државе и права.

Прихватајући основну оцену да је француско управно право, право капиталистичког друштва за заштиту тог друштва, мора се нагласити да управно право Француске и њена управа, с друге стране, у одређеној мери обезбеђују права грађана призната од тог друштва и стварају услове за задовољење свакодневних људских потреба условљених одређеним друштвеним стандардом и друштвено-политичким системом.

Стога имам утисак да су неке оцене појединих иституга француског управног права које су дали писци предговора у извесној мери можда више субјективне него објективне. На пример, кад излажу о управном судству Француске они мање указују да је оно инструмент за заштиту законитости и права грађана, већ више наглашују да је оно оруђе и инструмент за заштиту капиталистичког друштва, пошто је по њима Државни савет само управни орган који као управни орган решава спорове који се воде против аката управе. Није нетачно да је Државни савет инструмент за заштиту капиталистичког друштва, али је доста упрощено посматрати га само с те стране. Опште је познато да Државни савет има и саветодавну улогу Владе и Парламента, али ауторитет који је он стекао као заштитник законитости је управо у томе што су напредне снаге у току низа деценија, у самом Државном савету Француске, умеле и знале да у границама својих овлашћења штите законитост и права грађана, наравно оних права која штити капиталистичко друштво Француске. Само неколико примера. Државни савет умео је и хтео да после овог рата одлучи да се пониште као незаконити акти министра којим се не допушта упис у Националну управну школе (Ecole national d'administration) кандидата који су чланови комунистичке партије (1). Државни савет је такође одлучио да поништи неке уредбе које је доносила Влада јер нису сагласне основним начелима израженим у преамбули Устава (2). Државни савет је доносио и доноси одлуке којима обвезује државу на накнаду због штете коју грађанима проузрокују службеници и то не само радњом у вршењу службене дужности и у вези вршења службене дужности већ чак

(1) M. Long, P. Weil, G. Braibant, Les Grands arrêts de la jurisprudence administrative, Sirey, Paris, 1962, стр. 406—411.

(2) Op. cit., стр. 466—472.

и за штету проузроковану, под одређеним условима, и кривицом изван службе односно у оним случајевима кад се кривица службеника можда одваја од службе али кривица односно околности које су допринеле проузроковању штете нису потпуно одвојене од службе јер је служба била узрок личне кривице службеника (3).

Према томе систем одговорности за штету у Француској пракси управног судства није само доказ о појавама незаконитости нити приказује само налицје делатности управе, него је и доказ да у француском праву за незаконите радње и штету проузроковану грађанима одговара и држава не само начелно него и у судској пракси. Без обзира што незаконите радње и проузрокована штета представљају налицје управне делатности, не може се оспорити да француски систем одговорности за штету представља у капиталистичком друштву, у одређеној мери, и заштиту права грађана од незаконитих делатности управе.

Ствари се морају гледати онакве какве јесу. Несумњиво да француско управно судство штити капиталистичко друштво без обзира што у одређеној мери штити права грађана која им то друштво признаје. Објективно посматрано, иако је Државни савет, како то исправно истичу писци предговора, један од стубова буржуаског друштва Француске, делатност Државног савета и његова заштита права, омогућује напредним снагама у Француској да на изванредан начин користећи правна средства постигну одговарајуће ефекте у судској заштити права. То је уједно и дијалектичка противречност буржуаског друштва, јер штитећи буржуаску законитост, стварно, у одређеној мери, руши класни монопол власти буржуаске државе. Утолико су у праву писци предговора кад у Државном савету односно у управном судству Француске виде и инструмент за ублажавање класно антагонистичких противречности.

4. Потпуно је исправна оцена писаца предговора да се у V Републици Француске потискују законодавна овлашћења Парламента. Док је раније Парламенат имао неограничена законодавна овлашћења, сад су му строго утврђена односно ограничена законодавна овлашћења а Председнику Републике и Влади чак дата и таква нормативна овлашћења да неке нормативне акте не морају подносити Парламенту на потврду. Нема сумње да то слаби улогу Парламента и јача положај Председника Републике и Владе. Парламенат се преображава у орган који има нека ограничена законодавна овлашћења и који се постепено све више претвара у орган који има више улогу врховне контроле Владе и њених органа него што је врховни законодавни орган у класичном смислу.

5. Примедба писца предговора да се проф. Ведел удаљава повремено од академских класичних апстракција управног права и да приступа примени социолошке анализе сложених појава у стварности француске управе, утолико је тачна што проф. Ведел заиста приступа наведеној социолошкој анализи али не би се могла узети као објективна оцена класичног управног права Француске који писци предговора више виде само у академским апстракцијама. Независно од тога што је управно право Француске, управно право једне капиталистичке државе, опште је познато да су многи француски теоретичари управног права примењивали социолошке анализе стварности француске управе. Колико су у томе успели друго је питање, али су примењивали и социолошки метод. Доста је навести само већ давно умрле врхунске професоре Дигна, Орјуа и Жеза а да не не спомињем данас активне теоретичаре управног права.

Штета је што писци предговора нису споменули јавне службе у Француској јер би њихова критичка оцена била и ту веома интересантна.

6. Независно од ове мале дискусије о неким начелно оправданим оценама, али у детаљима можда више него строгих оцена, ваља поздравити појаву овог руског превода уџбеника француског управног права. У праву су писци предговора кад истичу да ће овај превод омогућити читаоцима у СССР-у који не знају француски, да критички проучавају управно

(3) Op. cit., стр. 138—144.

право Француске и да сагледају како је, по речима и проф. Ведела у предговору овог превода, управно право Француске, насупрот кодификацијама грађанског, кривичног, трговачког, процесног и других грана права, настало као дело судске праксе управног судства. Државни савет је, како истиче проф. Ведел, изградио све основне концепције теорије управног права Француске: теорију управног акта, теорију законитости и теорију одговорности.

Писци предговора истичу да су уверени да ће совјетски читаоци са великим интересом примити овај превод јер се интересују о свему шта се дешава у Француској. У овом преводу виде такође и одраз добрих односа Француске и СССР и њихових традиционалних веза у области културе и науке.

Свака оцена појединих института права капиталистичких држава коју дају совјетски теоретичари права заслужује пажњу, поготову, кад је реч о судској контроли рада управе. У совјетској правној науци се очигледно све више посвећује пажња судској контроли рада управе па је с тога од интереса за развој управног права уопште а посебно у социјалистичким државама, пратити развој управног права у Совјетском Савету. Нема сумње да ова интензивна преводачка активност иностране правне литературе која се све више запажа у совјетској издавачкој делатности као и критичка оцена концепција капиталистичког права подстиче на боље разумевање права других држава и истовремено олакшава отворени дијалог који је за развој права неопходан. Боље упознавање иностране права уопште и управног посебно само може бити од користе за развој правне науке у свим државама без обзира на друштвенополитички систем. Посебно може бити од користи упоредно проучавање права у социјалистичким државама јер доприноси да се поједина правна правила и институти права других држава упознају и евентуално преузимају уколико има за то услова и потребе. Проф. Ж. Риверо на једном месту се пита како ту појаву објаснити односно који одговарајући термин прихватити. Да ли „размена“, „позајмица“, „имитирање“ или сходно хируршкој терминологији говорити у таквом случају о „трансплантацији“ јер није сигурно да ли ће, или како, та страна концепција у пракси бити прихваћена (4). Без обзира на идеолошке концепције које свакако имају свој утицај, одговарајући инструменти права односно правна средства посматрана и социјалношким и правно остају правна средства која могу штитити законитост и права грађана у сваком друштвено-политичком систему уколико одговарају историјском развоју одређеног друштва и условима који допуштају да се она прихвате.

Д. Б. Денковић

Др Миодраг Јовичић, САВРЕМЕНИ ФЕДЕРАЛИЗАМ — УПОРЕДНОПРАВНА СТУДИЈА — Институт за упоредно право, Београд, 1973, стр. 319.

Федерализам је одувек био омиљена тема правне и политичке теорије. Онама који теоријско расправљање једног питања доводе у везу с његовом квантитативном димензијом то може изгледати чудно, јер је данас број федерално уређених држава у свету релативно мали према броју унитарно уређених држава. Али су зато теоријски и практични (за федерално већ уређене државе које су, опет, изразито карактеристичне) проблеми федерализма велики, тако да у области правне и политичке тео-

(4) Jean Rivero: Les phénomènes d'imitation des modèles étrangers en droit administratif.

Чланак у Споменници: Miscellanea W. J. Ganshof van der Meersch, Librairie, générale de droit et de jurisprudence. Paris, 1972. стр. 619—639.